

Přehled kategorií duševních onemocnění

(F00 – F29)

Pavla Linhartová

Psychopatologie FSS podzim 2023

F00 – F09: organické duševní poruchy

- známe příčinu: organické poškození mozku (primární, sekundární) vlivem nemoci, úrazu, infekce aj.
- společným prvkem je narušení kognitivních funkcí
- psycholog obvykle provádí diagnostiku míry narušení kognitivních funkcí, případně diferenciální diagnostika
- léčitelnost: záleží, co poruchu způsobilo
- léčba: nejdůležitější je prevence a včasný záchyt

F00 – F09: organické duševní poruchy

- **Demence:** primární je **porucha paměti**, dále **porucha dalších kognitivních funkcí**, změna osobnosti, příznaky trvají alespoň šest měsíců (u Alzheimerovy nemoci, vaskulární, u jiných nemocí), bez poruchy vědomí
 - BPSD: behaviorální a psychologické symptomy demence (poruchy afektivity, chování, psychotické příznaky, poruchy spánku)
 - epidemiologie: 5% ve věku 60 let, 20% ve věku nad 80 let
 - **Alzheimerova demence (F00):** tvoří asi polovinu demencí, neléčitelná neurodegenerativní demence, obvykle začíná pozvolna s trvale se prohlubuje
 - **Vaskulární demence (F01):** způsobena infarkty, náhlými mozkovými příhodami apod. u kardiovaskulárních onemocnění
 - Demence u jiných onemocnění (F02, Pickova choroba, Creutzfeldtova-Jakobova nemoc, Huntingtonova nemoc, Parkinsonova nemoc, HIV aj.)

F00 – F09: organické duševní poruchy

- **Demence: léčba**
 - důležitý včasný záchyt
 - kognitiva, nootropika; u BPSD antipsychotika
 - rehabilitace, kognitivní trénink, psychoterapie
 - úprava prostředí, podpora orientace, bezpečnosti
 - práce s pečujícími osobami
- **Demence vs. deprese**
 - u demence je první porucha kognitivních funkcí
 - demenci se obvykle postižení snaží zastírat
 - u deprese neporušena orientace, může být „pseudodemence“

F00 – F09: organické duševní poruchy

- **Delirium:** nespecifický organický mozkový syndrom
 - pokud je způsobem akutní intoxikací nebo odvykacím stavem, řadíme jej do F10-F19
 - **charakteristika:** zastřené vědomí, porucha orientace, porucha pozornosti, porucha krátkodobé paměti, porucha psychomotoriky (střídání hyperaktivity a hypoaktivity), narušení spánku, často zhoršování příznaků v noci, poruchy vnímání
 - příznaky neurologické a vegetativní (třes, porucha řeči, pocení, zvýšení srdeční frekvence)
 - na stav je úplná nebo ostrůvkovitá amnézie
 - **rychlý rozvoj, proměnlivá intenzita, obvykle krátké trvání** (hodiny až dny)
 - vyskytuje se často z různých příčin, prognosticky nepříznivý stav
 - F05 – delirium nevyvolané psychoaktivními látkami, také delirium nasedající na demenci, pooperační delirium

F00 – F09: organické duševní poruchy

- **F06 – jiné organické duševní poruchy**

- organická halucinóza (primárně porucha vnímání, ne myšlení, bez poruch vědomí a příznaků schizofrenie)
- organická katatonní porucha
- organická porucha s bludy podobná schizofrenii
- organické poruchy nálady
- organická úzkostná porucha
- organická disociativní porucha
- organická emoční labilita
- lehká porucha poznávání – porucha kognitivních funkcí trvající alespoň dva týdny, často přechází do demence

- **F07 – organické poruchy osobnosti a chování, postencefalitický syndrom, postkomoční syndrom**

Organické duševní poruchy v MKN-11

- **Neurocognitive disorders**

- 6D70 Delirium
- 6D71 Mild neurocognitive disorder
- 6D72 Amnestic disorder
- 6D80 – 6D8Z Dementia
 - zůstávají dva nejčastější typy – demence u Alzheimerovy choroby (6D80) a (cerebro)vaskulární demence (6D81), dále demence s Lewyho tělísky (6D82), frontotemporální demence (6D83), demence způsobená psychoaktivními substancemi (6D84) a další typy demence (6D85)

F10 – F19: poruchy způsobené užíváním psychoaktivních látek

- na čtvrtém místě kódu se rozlišuje **aktuální klinický stav**
 - .0 akutní intoxikace, .1 škodlivé užívání (abúzus), .2 syndrom závislosti, .3 odvykací stav, .4 odvykací stav s deliriem, .5 psychotická porucha, .6 amnestický syndrom, .7 psychotická porucha reziduální a s pozdním nástupem
- **škodlivé užívání**
 - užívání vedoucí k poškození tělesného nebo duševního zdraví
- **syndrom závislosti**
 - silná touha látku získat (bažení, craving)
 - potíže s kontrolou užívání látky (i přes to, že zná důsledky a/nebo užívání ovlivňuje každodenní život)
 - zvýšení tolerance
 - rozvoj odvykacího stavu při nedostatku látky

F10 – F19: poruchy způsobené užíváním psychoaktivních látek

- na třetím místě kódu je **druh psychoaktivní látky**
 - F10 alkohol, F11 opioidy, F12 kanabinoidy, F13 sedativa, hypnotika, F14 kokain, F15 stimulancia, F16 halucinogeny, F17 tabák, F18 rozpouštědla, F19 více drog/jiné drogy
- možné poruchy kognitivních funkcí
- různé projevy podle psychoaktivní látky
- **nutno aktivně se doptávat na užívání drog!**
- nepatří sem abúzus látek nezpůsobujících závislost
 - F55 – poruchy chování spojené se somatickými faktory, např. analgetika, laxativa či psychotropní léky

Poruchy způsobené užíváním psychoaktivních látek v MKN-11

- Disorders due to substance use or addictive behaviors
 - Disorders due to substance use (6C40 – 6C4Z)
 - .0 episode of harmful use
 - .1 harmful pattern of use
 - .2 dependence (závislost)
 - .3 intoxication
 - .4 withdrawal (odvykací stav)
 - .5 substance-induced delirium
 - .6 substance-induced psychotic disorder
 - .7 certain specified substance-induced mental or behavioral disorders

Poruchy způsobené užíváním psychoaktivních látek v MKN-11

- Disorders due to substance use or addictive behaviors
 - Disorders due to addictive behaviors (6C50 – 6C5Z)
 - Gambling disorder
 - Gaming disorder
- Pyromanie, kleptomanie, porucha kompulzivního sexuálního chování a intermitentní explozivní porucha se dále řadí do kategorie Impulse control disorders (6C70)

F20 – F29: „psychotické poruchy“ – schizofrenie, poruchy schizotypální a poruchy s bludy

- **F20 – schizofrenie**

- porucha charakterizovaná poruchami myšlení a vnímání, dezorganizovaným myšlením, řečí a chováním (včetně poruch hybnosti), oploštělou nebo neadekvátní afektivitou a řadou dalších poruch psychických funkcí
- **psychóza** = stav charakterizovaný bludy, halucinacemi, dezorganizovaným myšlením, řečí a chováním
- **pozitivní příznaky** – typické příznaky psychózy
- **negativní příznaky** – oploštělá afektivita, anhedonie, abulie, ztráta zájmu, ochuzené myšlení, sociální stažení
- **kognitivní dysfunkce** – vzniká před začátkem choroby (v rámci prodromu), trvalá, prohlubuje se v epizodách onemocnění, obvykle se nevrací na premorbidní úroveň

F20 – F29: „psychotické poruchy“ – schizofrenie, poruchy schizotypální a poruchy s bludy

- **F20 – schizofrenie**

- prevalence cca 1%, první výskyt u mužů 15-25 let, u žen 25-35 let
- povaha poruchy epizodická s možnými dlouhodobými následky (často)
- etiopatogeneze: biologická predispozice, perinatální komplikace + stres
- deprese u schizofrenie: často v iniciální fázi schizofrenie či postpsychotická deprese, až 6% nemocných se schizofrenií spáchá sebevraždu

F20 – F29: „psychotické poruchy“ – schizofrenie, poruchy schizotypální a poruchy s bludy

- **F20 – dělení schizofrenie**

- **F20.0 paranoidní SCH** – v popředí bludy (nejčastěji paranoidní) a halucinace (nejčastěji sluchové – hlasy)
- **F20.1 hebefrenní SCH** – projevy „karikující“ pubertální období, dezorganizovanost (disorganised v DSM-IV)
- **F20.2 katatonní SCH** – v popředí poruchy hybnosti
- **F20.3 nediferencovaná sch.**
- **F20.4 postpsychotická deprese**
- **F20.5 reziduální SCH** – chronický stav po odstoupení akutních příznaků
- **F20.6 simplexní SCH** – změny chování, oploštělá afektivita, sociální stažení, bez pozitivních příznaků
- v DSM-V již není dělení schizofrenie na paranoidní, hebefrenní a katatonní

F20 – F29: „psychotické poruchy“ – schizofrenie, poruchy schizotypální a poruchy s bludy

- **F20 – schizofrenie**

- **prodromální fáze** – nespecifické příznaky, kognitivní deficit, pocity odcizení, zvláštní prožitky, vztahovačnost aj.
- prognóza – záleží na přetrvávání symptomatologie a úrovni sociálního fungování

- **léčba**

- primárně biologická – antipsychotika, ECT aj.
- psychoterapie, práce s psychosociálními důsledky
- edukace, zvýšené adherence v léčbě, práce s blízkými osobami
- nácvik sociálních dovedností, kognitivní trénink

F20 – F29: „psychotické poruchy“ – schizofrenie, poruchy schizotypální a poruchy s bludy

- **F21 – schizotypální porucha**

- výstřední chování, poruchy myšlení, chladné nebo nepřiměřené emoce, Anhedonie, podivínství, tendence k izolaci, bizarní nápady, ale nikoliv pravé bludy

- **F22 – porucha s bludy**

- rozvoj jednoho bludu nebo více souvisejících bludů s různým obsahem, bludy jsou trvalé, často celoživotní, postupná začátek, těžko léčitelná

- **F23 – akutní a přechodné psychotické poruchy**

- polymorfní psychotické příznaky po krátkou a přechodnou dobu, prudký rozvoj, obvykle spojené s akutním stresem

- **F24 – indukovaná porucha s bludy**

- **F25 – schizoafektivní poruchy**

- přítomny jsou symptomy schizofrenie i afektivní poruchy, ale ne tolik, aby opravňovaly k samostatné diagnóze
- dif. dg.: deprese u schizofrenie, afektivní poruchy s psychotickými symptomy
- manický, depresivní a smíšený typ

F20 – F29: „psychotické poruchy“ – schizofrenie, poruchy schizotypální a poruchy s bludy

- **diferenciální diagnostika**

- poruchy organické a vyvolané psychoaktivními látkami
- jednotlivá onemocnění v rámci F20 – F29
- afektivní poruchy (s psychotickými symptomy)
- poruchy osobnosti (paranoidní, schizoidní, emočně nestabilní)
- disociativní příznaky u neurotických poruch a poruch osobnosti
- „pseudopsychotické“ příznaky

Schizofrenie a psychotické poruchy v MKN-11

- Schizophrenia and other primary psychotic disorders
 - 6A20 Schizophrenia – first episode, multiple episodes, continuous
 - již se nedělí na podtypy
 - 6A21 Schizoaffective disorder – first episode, multiple episodes, continuous
 - 6A22 Schizotypal disorder
 - 6A23 Acute and transient psychotic disorder – first episode, multiple episodes
 - 6A24 Delusional disorder (porucha s bludy)

Schizofrenie a psychotické poruchy v MKN-11

- U všech primárních psychotických poruch můžeme přidělit další kódy pro symptomatickou manifestaci, která se dále dělí podle závažnosti (none, mild, moderate, severe)
 - 6A25 Symptomatic manifestations of primary psychotic disorders
 - 6A25.0 positive symptoms
 - 6A25.1 negative symptoms
 - 6A25.2 depressive mood symptoms
 - 6A25.3 manic mood symptoms
 - 6A25.4 psychomotor symptoms (včetně katatonie)
 - 6A25.5 cognitive symptoms
- Katatonie má dále zvláštní kategorii 6A40 Catatonia associated with another mental disorder a 6A41 Catatonia induced by substances or medications